آموزش کامل خط نستعلیق

چکیده‌ای از کتاب:

اسرار نستعلیق

سید مهدی محمودی

محمودی، مهدی
آموزش کامل خط نستعلیق: چکیده‌ای از کتاب اسرار نستعلیق/ مهدی محمودی.— ورامین:
۹۶ ص.: مصور (رنگی).
ISBN 964-90656-6-0
فهرستنویسی براساس اطلاعات فیپا.
کتاب حاضر چکیده کتاب "رموز خوشنویسی، یا، اسرار نستعلیق" است.
چاپ قبلی: صبح صادق؛ ۱۳۷۹.
۱.خط نستعلیق -- راهنمای آموزشی. ۲.خوشنویسی -- راهنمای آموزشی. الف.عنوان. ب.عنوان: چکیده‌ای از کتاب اسرار نستعلیق. ج.عنوان: رموز خوشنویسی. یا. اسرار نستعلیق. برگزیده. د.عنوان: اسرار نستعلیق. برگزیده.

۳م۲۳ف/NK۳۶۳۹ ۷٤٥/۶۱۹ فا

کتابخانه‌ملی‌ایران ۳۵۵۸-۸۰م
محل نگهداری:

آموزش کامل خط نستعلیق

تألیف و تحریر : سید مهدی محمودی
[illegible] : " " " "
طراحی تصاویر : [illegible]
ناشر : مؤلف
فیلم و زینک : [illegible]
چاپ و صحافی : [illegible]
تیراژ ۵۰۰۰
چاپ اول : بهار ۱۳۷۹
چاپ پنجم : پائیز ۱۳۸٤
قیمت : ۱۲۰۰ تومان

آدرس مؤلف: ورامین، [illegible] ۰۹۱۲۱۹۱۵٦٦۲

فهرست مطالب

مقدمه ۳
لوازم خوشنویسی ۵
شیوه قلم تراشی ۶
حالات کاربرد قلم ۷
روش قلم بدست گرفتن ۷
طریقه نشستن ۷
فاصله چشم تا صفحه ۷
کرسی حروف و کلمات ۸
فاصله بین حروف و کلمات ۹
چند تجربه ۱۰
آموزش مفردات نستعلیق ۱۱
نقطه و نقطه گذاری ٦۷
فاصله نقطه تا حروف و کلمات ٦۸
چگونگی تحریر دندانه‌ها ٦۹
سرمشقهای نستعلیق ۷۱

بسم الله الرحمن الرحیم

سپاس جمیل بی انباز را که عرش زرین هنر در نهاد آدمیان بنهاد تا درخت طوبای عشق را به خرمی بر مزرعه جان بنشاند
و میوه حلو وصال را به کام دل بچشاند.

مزرع جان به عشق و مهر آذین بند　　تا دلت کام وصل او بچشد

کریم بنده نواز که به مجد خویش همای توفیق را در آسمان آبی مهر طیران بخشید تا ظل عطای کریمانه خود را بی حساب دهد
و به جام تشنه جانها می طهور ناب دهد.

می طهور معرفتش گر نصیب کس گردد　　کویر تشنه جان گلستان عشق شود

اما حکایت تدوین این دفتر چنین است که چون کتاب اسرار نستعلیق مورد استقبال چشمگیر هنرجویان خوشنویسی قرار گرفته و بسیاری از دوستان هنرمند مرا مورد الطاف و مراحم خود قرار دادند، لهذا برخی از علاقمندان پیشنهاد ارائه مختصری از آن مجموعه مطول را دادند تا هم ابتیاع آن بر همگان بخصوص دانش آموزان میسر گردد و هم اهم مطالب مطروحه در حجم کمتری با حذف زوائد و رفع نواقص عرضه گردد.

شکر خداوند متعال را که علیرغم کثرت مشاغل، توفیق تنظیم این دفتر را که چکیده ای است از آنچه در کتاب اسرار نستعلیق به تفصیل آمده عنایت فرمود. امید که این تلاش مقبول حضرت حق جلت عظمته گردد و طالبان خط شیرین و مستحکم نستعلیق را راهگشایی شایسته باشد و دعای خیر راقم این سطور را ره توشه آخرت باشد.

به پایان می رسد هر دفتری لیک　　ندارد انتهایی دفتر عشق

و ما توفیقی الا بالله العلی العظیم

سید مهدی محمودی

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین الرحمن الرحیم

مالک یوم الدین ایاک نعبد

و ایاک نستعین اهدنا الصراط المستقیم

صراط الذین انعمت علیهم غیر المغضوب

علیهم و لا الضالین

لوازم خوشنویسی

۱- قلم نی: بهترین قلم در اندازه‌های مشقی و کتابت قلم دزفولی است و در اندازه‌های بزرگ قلمهای خیزران و شمالی نیز مناسب است. برای مبتدیان قلم به قطر مداد مناسب است.

۲- مرکب: بهترین مرکب، مرکب مشکی سنتی مات و روان است که بصورت مایع در بازار موجود است و جوهرهای خودنویس اصلاً مناسب نیست.

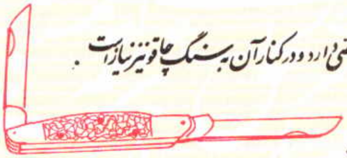
۳- دوات و لیقه: دوات (مرکبدان)، بهتر است پلاستیکی نباشد و دارای درب گشاد و از نظر اندازه متناسب با اندازه قلم باشد. ظرفهای کرم برای این منظور مناسب است.
لیقه: نخ ابریشم است که برای تنظیم اندازه مرکب قلم در دوات میگذارند. پنبه و ابر و سایر نخها مناسب نیست.

۴- کاغذ: بهترین کاغذ، گلاسه‌های مات است اما برای مبتدیان کاغذهای تحریر نرم صاف مناسبتر است.

۵- زیردستی: زیردستی یا زیرمشقی وسیله‌ای است که کاغذ را روی آن میگذارند و باید دارای سطحی صاف و بدون شیار بوده و نرم و قابل انعطاف باشد.

۶ـ چاقوی قلمتراش : چاقوی مخصوص قلمتراش شکل خاصی دارد و در کنار آن به سنگ چاقو نیز نیاز است .

۷ـ قطزن : وسیله‌ای است که قلم را روی آن میگذارند و قط میزنند

قطزن باید سخت و محکم و هموار و صیقلی باشد و روی آن کمی مدوّر و زیر آن کاملاً مسطح و صاف باشد .

شیوه قلم تراشی

قلمتراشی ۵ مرحله دارد .

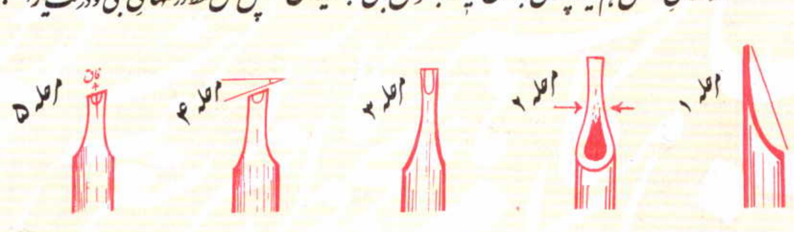
مرحله ۱ : (فتح) برداشتن روی قلم که به میدان قلم معروف است . ❖ قلم را از طرف نازکتر آن باید تراشید .

مرحله ۲ : (نحت) ، گرفتن پهلوهای قلم به طور مساوی است و مقدار پهلوگیری قلم وابسته به اندازه دلخواه سر قلم است .

مرحله ۳ : گرفتن پوسته نازکی است از پشت قلم جهت رفع چربی قلم و ذخیره سازی مرکب و یکنواختی قطرسر قلم . (ناخن گذاری)

مرحله ۴ : (قط) قلم را روی قطزن قرار داده و چاقو را مایل به سمت راست قرار داده و سپس با فشار بر چاقو قط انجام میگیرد .

مرحله ۵ : (شق) ، عبارتست از ایجاد شکاف در وسط زبانه قلم که به آن فاق میگویند . فاق در قلمهای کوچک نباید زد و در قلمهای شقی هم نیاز چندانی به فاق نیست بخصوص برای مبتدیان ، پس فاق فقط در قلمهای جلی و درشت نیاز است .

حالاتِ کاربُرد قلم

درخط نستعلیق از حالتهای مختلف قلم استفاده میشود . بعضی حرکات با تمام قلم انجام میشود مثل : بَ ، ں ، ما ، وبعضی با نیم قلم انجام میشود مثل : ـہ ـر ـہ ـر ـح وبعضی با ½ یا ¾ قلم میباشد مثل زیر صـ وبعضی با نوک قلم است مثل ابتدای حَ .

روش قلم بدست گرفتن

شیوه بدست گرفتن قلم همانند بدست گرفتن خودکار است به اینصورت که قلم در وَسط دو انگشت سبابه و ابهام قرار گرفته و به انگشت وُسطی تکیه می کند .

طریقه نشستن :

نشستن بر صندلی و گذاشتن زیر دستی بر روی میز یا بر روی پا مطلوب است اما شاید بهترین روش همان نشستن بر روی زمین باشد به طریقی که در تصویر مقابل مشاهده می کنید .

فاصله چشم تا صفحه کاغذ :

در قلم کتابت فاصله حدود ۲۵ سانتیمتر و در قلم مشقی حدود ۳۰ تا ۳۵ سانتیمتر و در قلمهای جلی و کتیبه حدودِ ۴۰ تا ۵۰ سانتیمتر یا بیشتر میتواند باشد .

کرسی حروف و کلمات

کرسی حروف و کلمات عبارتست از جایگاه حروف و کلمات نسبت به خط زمینه . خط زمینه ا ب م د ر ن

همه حروف و کلمات باید روی خط زمینه قرار بگیرند جز در ۴ مورد .

۱- دوایر : ۱٫۵ نقطه از خط زمینه پائین بیایند . ن س ص ل ع ح ق ی

۲- میم : دُم میم همیشه زیر خط زمینه قرار میگیرد . م هم عم سم عسم علم

۳- رنش شمشیری : حدود یک نقطه زیر خط زمینه قرار میگیرد بر سر عمر حسر فر دبر

۴- الف : روی خط زمینه یا بالاتر یا پائین تر از آن قرار میگیرد : ابر انجم باران

روی خط — زیر خط — بالای خط

جایگاه حروف در خط زمینه :

خط زمینه ــ ا ب ح د ر س س ص ط ع ف

خط زمینه ــ ق ق ک ک ل م ن و ه ی ے

فاصله بین حروف و کلمات

رعایت فاصله بین حروف و کلمات و یکنواختی آن تضمین کننده زیبایی خط است . پس بنابراین باید دو چیز را در نظر گرفت :

۱ـ رعایت فاصله ۲ـ یکنواختی فاصله .

فاصله بین حروف و کلماتِ هم کرسی :

کلمات و حروفی که در یک کرسی در پی هم می‌آیند حدود یک نقطه همان قلم با هم فاصله دارند .

بد و نیک ماند ز ما یادگار

اگر انتهایِ کلمه قبل یا ابتدای کلمه بعد نازکی و ضعف باشد تا حدّ اتّصال میتوانند به هم نزدیک شوند . سرم ل سر

فاصله بین حروف و کلماتِ سوار شده :

اگر دو حرف یا دو کلمه کشیده بر هم سوار شوند از یک نقطه نزدیکتر و از یک و نیم نقطه دورتر نباید باشند .

سبا علی همیسی عیسی بی

امّا اگر کلمات یا حروف غیر کشیده روی هم قرار بگیرند حدود یک نقطه با هم فاصله دارند . ساقی جام

چند تجربه

تجربه ۱ : برای تمرین اندازه‌های حروف در ابتدا آن اندازهٔ معین را بین دو خط موازی قرار دهید و پس در وسط آن دو خط تمرین کنید .

ن ن ن ن   ل ل ل ل   ـــ   ا ا ا ا ا ا   ر ر ر
و و و

تجربه ۲ : برای دستیابی به رموز کلمات و زوایای حرکات میتوانید از کاغذهای گلاسه خیلی نازک یا ورقهای پوستی مناسب و کالک یا از پلاستیکهای شفاف ضخیم که با مالیدن پودر بچه بر سطح آن مرکب پذیر میشود استفاده کرده و آنرا بر روی سرمشق بگذارید و پس با قلمی به اندازه قلم سرمشق از روی کلمات بنویسید و در این کار وسواس و دقت و حوصله را فراموش نکنید .

تجربه ۳ : برای عیب یابی خط خود ابتدا کلمهٔ مورد نظر را با قلمی به اندازه قلم سرمشق بنویسید و پس آنرا بر خط سرمشق منطبق کرده و مقابل نور بگیرید و با دقت عیبهای خط خود را جستجو کنید و اگر از کاغذهای شفاف یا گلاسه‌های نازک استفاده کنید این کار آسانتر صورت میگیرد

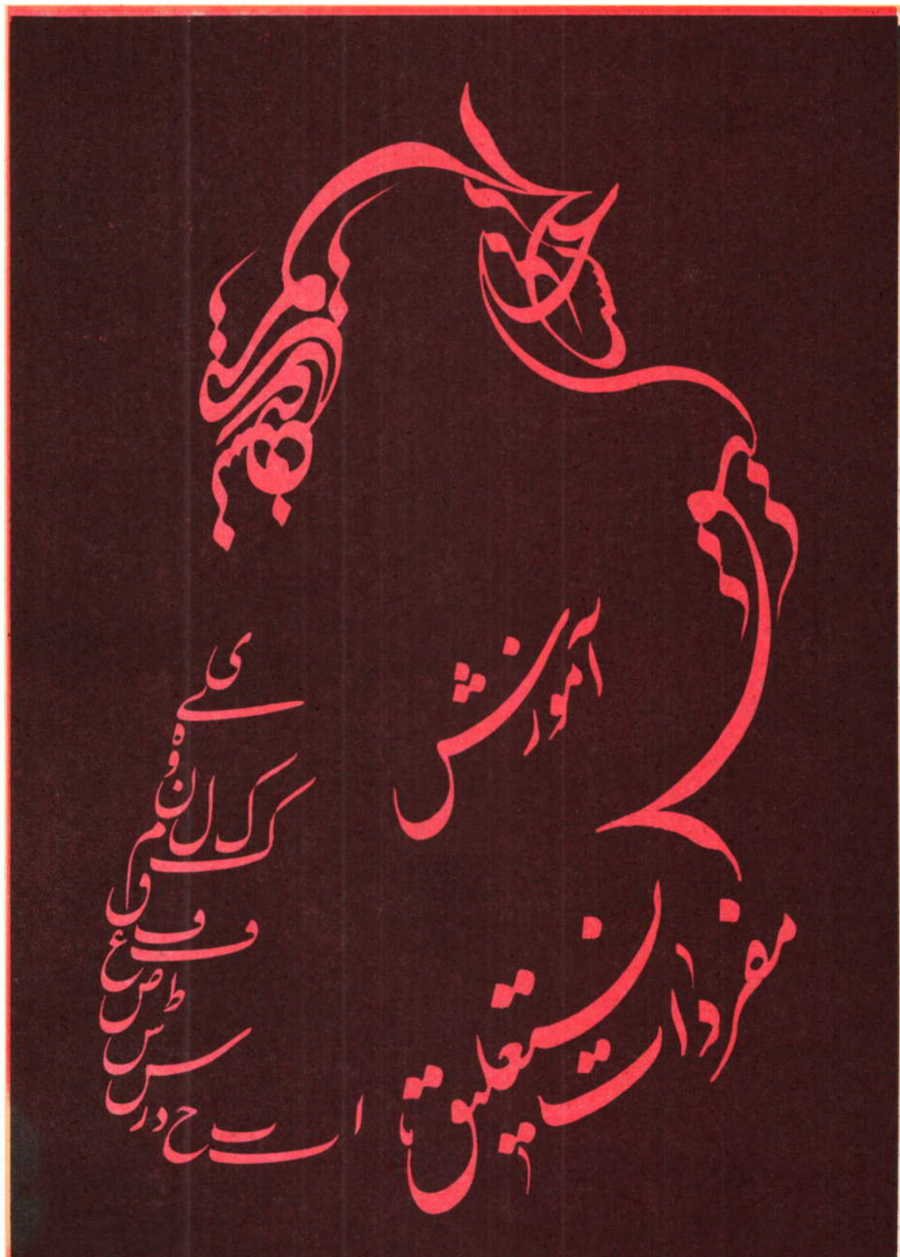
تجربه ۴ : بسیاری از کلمات از دو یا چند حرکت مستقل پدید آمده‌اند مثل کلمه «کلید» که از کا + ید تشکیل شده است ، بنابراین برای تمرین این کلمات بهتر است آن حرکات مستقل جداگانه تمرین شود و پس از اتصال آنها به یکدیگر کلمهٔ مورد نظر شکل میگیرد

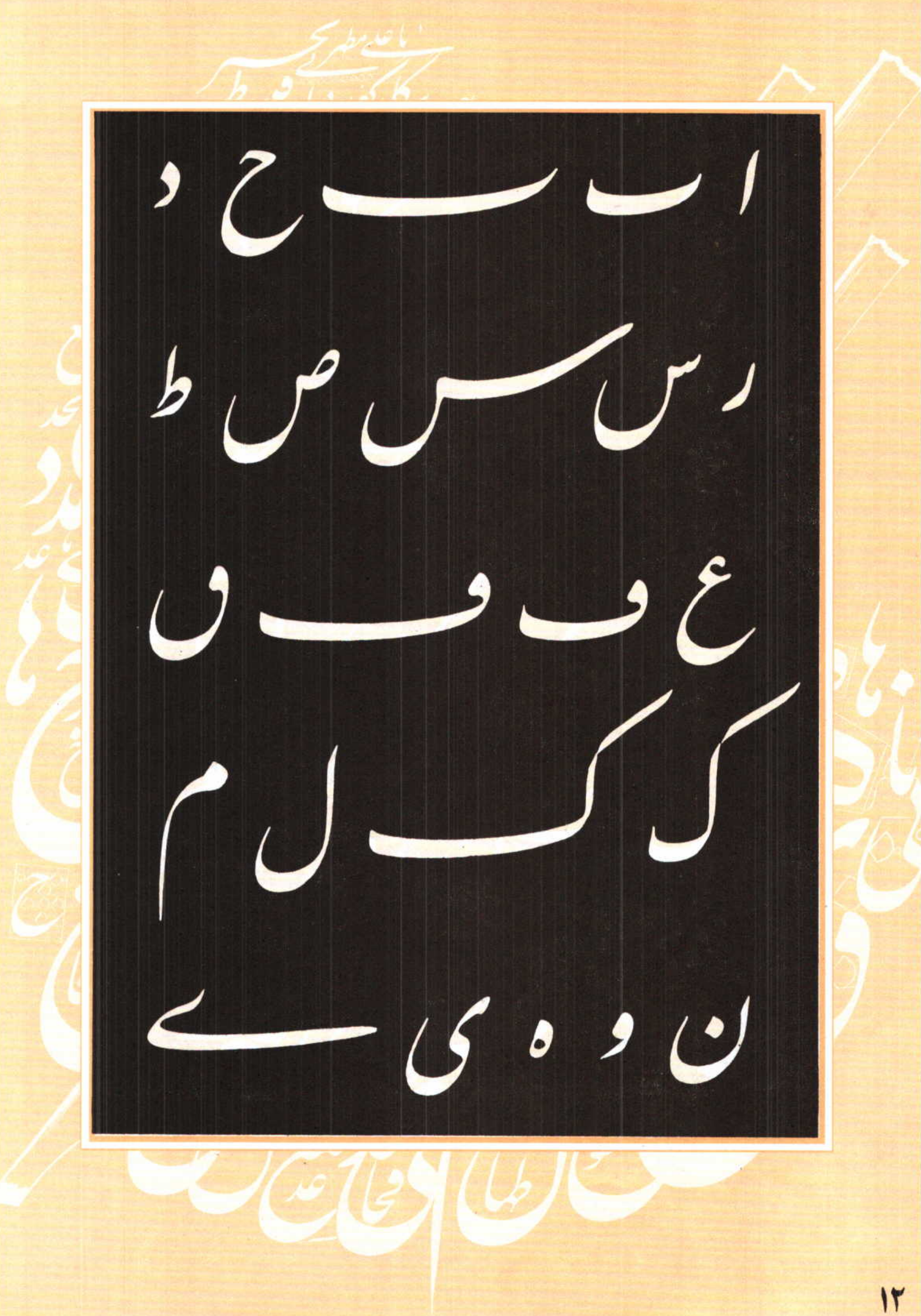
ما + د = ملد   ما + سد = ملسد   ما + ر = ملر   ما + سو = ملسو   ما + ب = ملب

تجربه ۵ : طریقهٔ صحیح نشستن و قلم بدست گرفتن را رعایت کرده و فاصله چشم تا کاغذ را کنترل کنید و صفحه کاغذ را کاملاً مقابل صورت بگیرید

تجربه ۶ : در انتخاب استاد پخته و ماهر نهایت دقت را بکنید و پس از انتخاب تا پایان با او باشید و استاد عوض نکنید مگر بعد از رسیدن به مرحله تشخیص

تجربه ۷ : درکنار مشق عملی به مشق نظری اهتمام ورزید و به خط استاد زیاد بنگرید و در این راه خود را مبهوت و متحیر در آثار بزرگان نکنید

آموزش
مفردات نستعلیق
ا ب ح د ر س ص ط ع ف ق ک ل م ن و ه ی

ا ب ح د
ر س ص ط
ق ف ع
ک ل م
ن و ه ی ے

الف : سه ویژگی دارد .

با تمام قلم نوشته میشود .

۱- نسبت به خط عمودی کمی مایل است .

۲- بالای آن به سمت راست و پائین آن به سمت چپ مایل است .

۳- ارتفاع آن سه نقطه است مگر اینکه در بالا یا زیر کلمه قرار گیرد که در آنصورت کوتاهتر میشود .

ا امن ار ا اسحا

الف متّصل، در آخر کلمه :

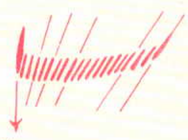
تمام اشکال الف با تمام قلم نوشته میشوند .

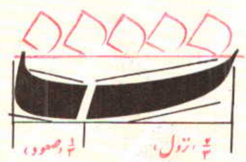
شکل اوّل : ما ما

شکل دوّم : ا ملا اسعلا طلا ابعلا فلا احلسلا امعلا بعلا الملا اسلا

شکل سوّم : ا ما مسحا محا اسما ها امحسا ساکا اکسها حا ما صحکا ساقا حتا کحکا

در انتهای ت سرقلم بحالت عمودی قرار میگیرد .

طول آن بین ٤ تا ٥ نقطه است .

کوتاه :

« به چرخش سرقلم دقت کنید »

❖ برای اجرای ت بلند و سایر کشیده‌ها باید نفس را حبس کرد تا دست لرزش نداشته باشد .

طول آن بین ۹ تا ۱۱ نقطه است .

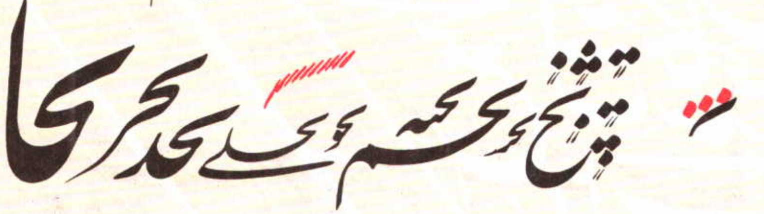
بلند :

پ ت ب متصل در اوّل کلمه :

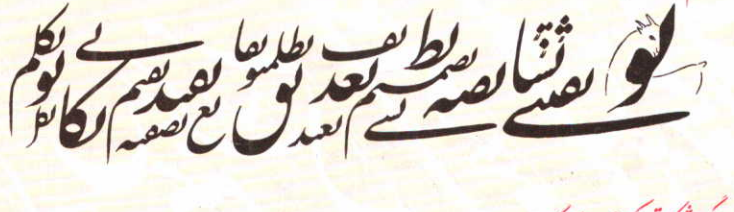
تذکّر مهمّ :

ن و ی در اوّل و وسط کلمه، همانندِ پ ت ب به صورت دندانه نوشته میشوند و آنچه در مورد پ ت ب در اوّل و وسط کلمه گفته میشود در مورد ن و ی نیز صدق میکند.

شکل اوّل : این شکل با تمام قلم نوشته میشود امّا سرِ قلم پایینتر قرار میگیرد تا ضخیم نگردد.

شکل دوّم : با تمام قلم

❖ اگر این شکل قبل از کشیده قرار بگیرد قدری بلندتر و مایل نوشته میشود.

شکل سوم : با تمام قلم

گی گو این شکل مشترک بین دندانه و گ است .

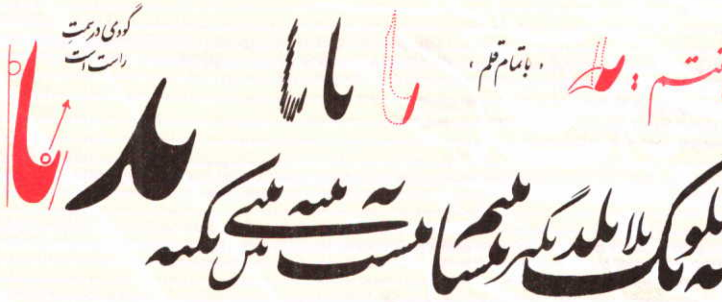
شکل چهارم : با نیم قلم نوشته میشود .

شکل پنجم : با نیم قلم نوشته می شود و شبیه ابتدای یَ است

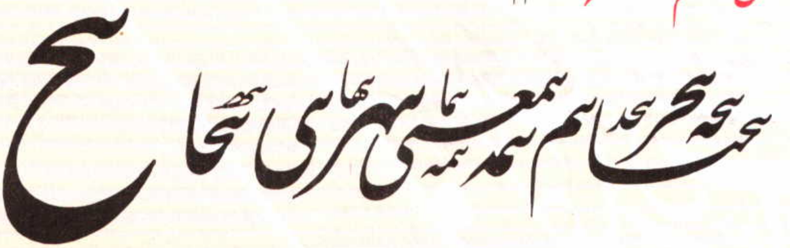
شکل ششم : با حرکت تمامِ قلم به پهلو انجام میشود .

شکل هفتم : « باتمام قلم »

گودی در سمت راست است

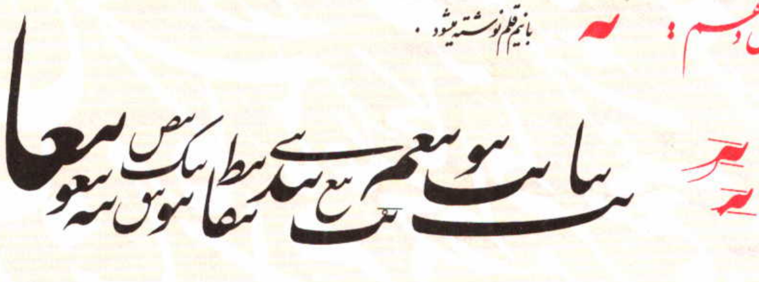
شکل هشتم : « بانیم قلم »

شکل نهم : بانیم قلم نوشته میشود .

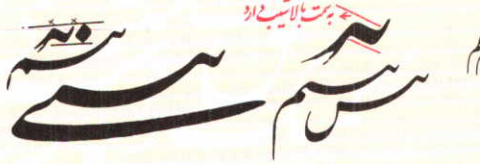

شکل دهم : بانیم قلم نوشته میشود .

شکل یازدهم : با نیم قلم

به سمت بالا شیب دارد

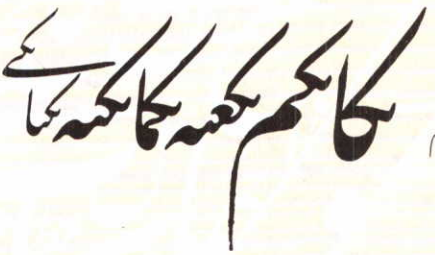

شکل دوازدهم : با نیم قلم

به سمت پایین شیب دارد

شکل سیزدهم : با نیم قلم

پ ث ب (ن و ی) متّصل، در وسط کلمه :

شکل اوّل : دندانه گرد (شاخص)

با تمام قلم یا ۳/۴ قلم نوشته میشود .

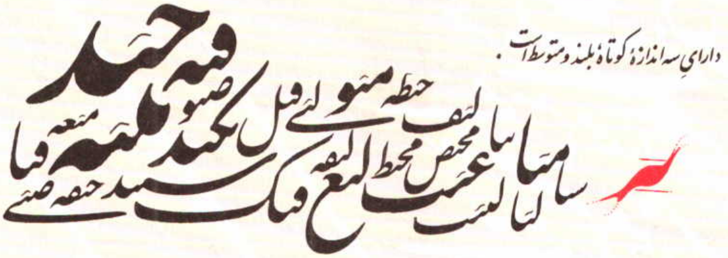
برای تفکیک بین دندانه های متوالی از این دندانه استفاده میشود .

شکل دوّم : (دندانهٔ موجی) با نیم قلم نوشته میشود »

ش دارایِ سه اندازهٔ کوتاه، بلند و متوسط است.

کوتاه :

متوسط :

بلند :

شکل سوّم : با نیم قلم نوشته میشود.

شکل چهارم : با ¾ قلم نوشته میشود . اگر بعد از دندانه کشیده باشد این شکل بزرگتر نوشته میشود .

عطما طما حطی مطو طما حطه طعفا طمو طمه حطی طما

شکل پنجم : با تمام قلم نوشته میشود . فر سر حر سر هر سر حر سر

شکل ششم : با تمام قلم ، سمه سند سند صا

پ ت ث متصل در آخر کلمه :

کاملاً همانند ب جداست و دارای دو اندازه کوتاه و بلند است .

مطب مسب عصمب حمب محب صب هب قب هب حب مب سب عب سب سب

ب ب

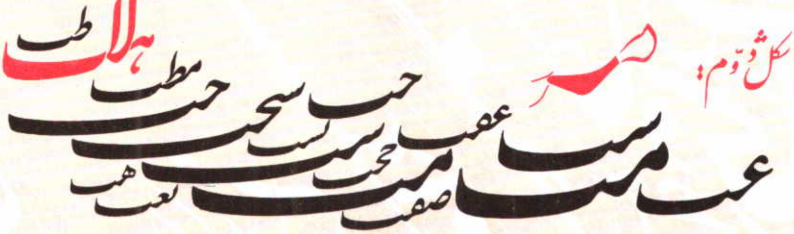
اتصال حروف به ب ت ث

اتصال حروف به ب ت ث به سه شکل انجام میشود. ۱- ۲- ۳- هر سه شکل با تمام قلم است

شکل اوّل:

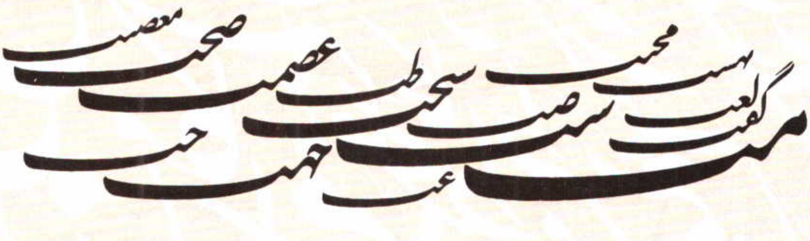

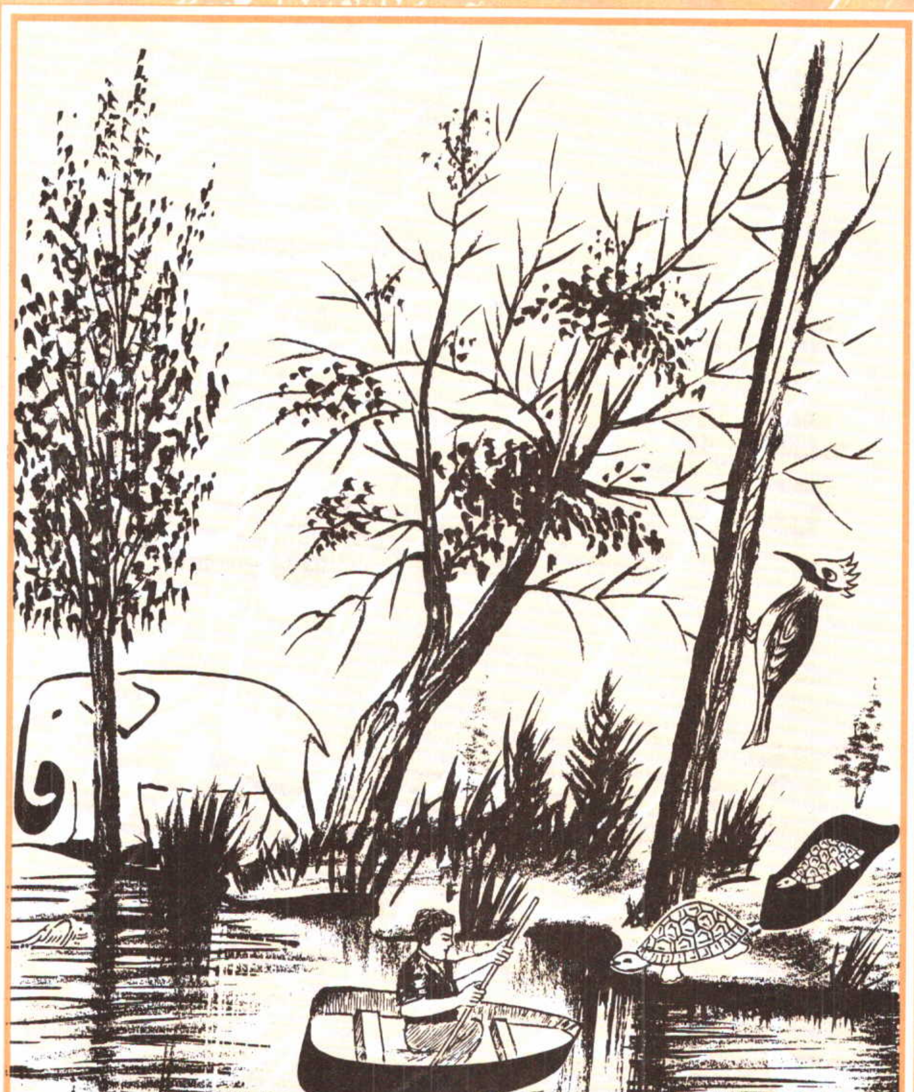
شکل دوّم:

شکل سوّم:

این شکل با نیم و نوکِ قلم انجام میشود. ۱ ۲

حرکت «۱» با نیم قلم

حرکت «۲» با نوک قلم

حرکت «۳» با تمام قلم

 این حرکت با نوک قلم است

ح متّصل، در اوّل کلمه :

شکل اوّل : «ح ابرویی»

(با نیم قلم نوشته میشود)

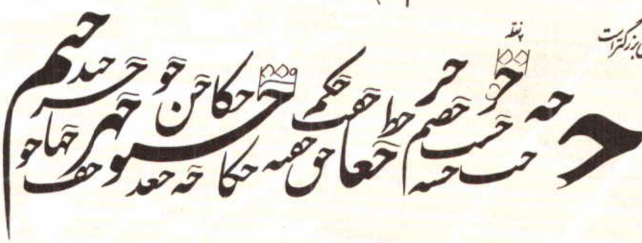

شکل دوم : ح شبیه ابروی خشمگین است

با نیم قلم نوشته میشود.

این شکل اگر به کشیده متصل شود کمی بزرگتر است

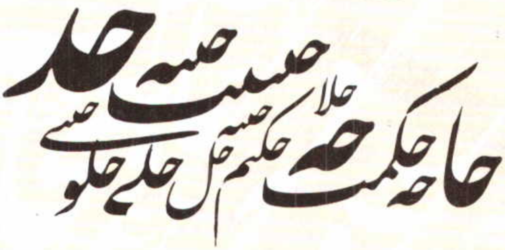
پنج نقطه

۲/۵ نقطه

شکل سوم : ح (ح لاک پشتی)

(۱) با نوک قلم

(۲) با نیم قلم

(۳) با تمام قلم

شکل چهارم : ح (ح موشی)

(۱) با نیم قلم

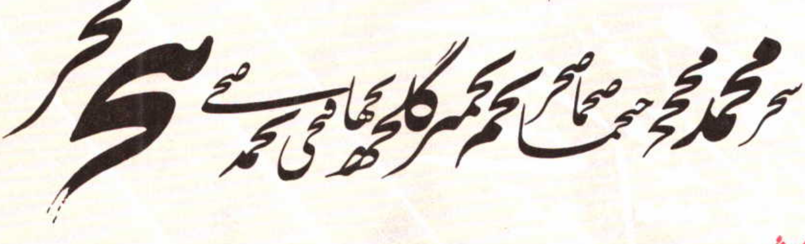
(۲) با نیم و ½ قلم

(۳) با تمام قلم

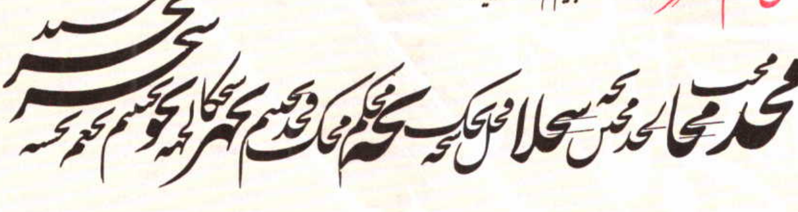

ح متصل، در وسط کلمه :

شکل اول : با نیم قلم نوشته میشود.

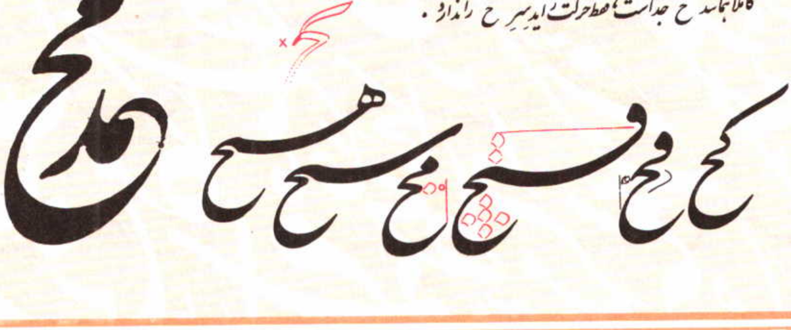

شکل دوم : با نیم قلم نوشته میشود.

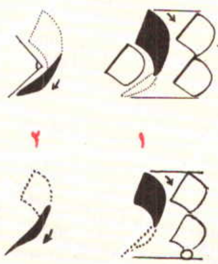
ح متصل در آخر کلمه :

کاملاً مانند ح جداست، فقط حرکت زاید سرِ ح را ندارد.

د ، ذ

شکل اوّل : د — با تمام قلم — با نوک و نیم قلم

شکل دوّم : د

(دال نگاری)

د د در

د ، ذ متصل در آخر کلمه :

شکل اوّل : ـد با نوک یا نیم قلم اجرا میشود .

سد (هم سطح)

سد محمد

مد سد لد قد عد مهد حار حد محد لحد لعد نار بد

ستد بد حبد سجد

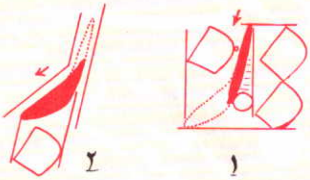
بالاتر از زیر کشیده است

شکل دوّم : ـد با تمام قلم خوشنویسان نستعلیق در قدیم الایام از این شکل استفاده میکردند

سد حد لعد

شکل اوّل : ر راء مرغی

حرکت اوّل با تمام قلم است و قلم با پهلو حرکت می کند.

حرکت دوم با نیم و نوک قلم اجرا میشود.

شکل دوم : ر راء خنجری با حرکت قلم به پهلو و پرتاب آن انجام میشود.

ر نیز کاملاً در موازات د قرار میگیرد.

بهار خار بازار پاسار بهروز رسید رفتم آرزو سبز را درس درهم

ر ز ژ متّصل در آخر کلمه :

شکل اوّل : « راه مرغی » شبیه ز جداست و با نیم و نوک قلم انجام میشود .

مکر خبر پر قر سکر لر کر بر نر پر تر بر

شکل دوّم : « راه شتری »

حرکت قلم پهلو

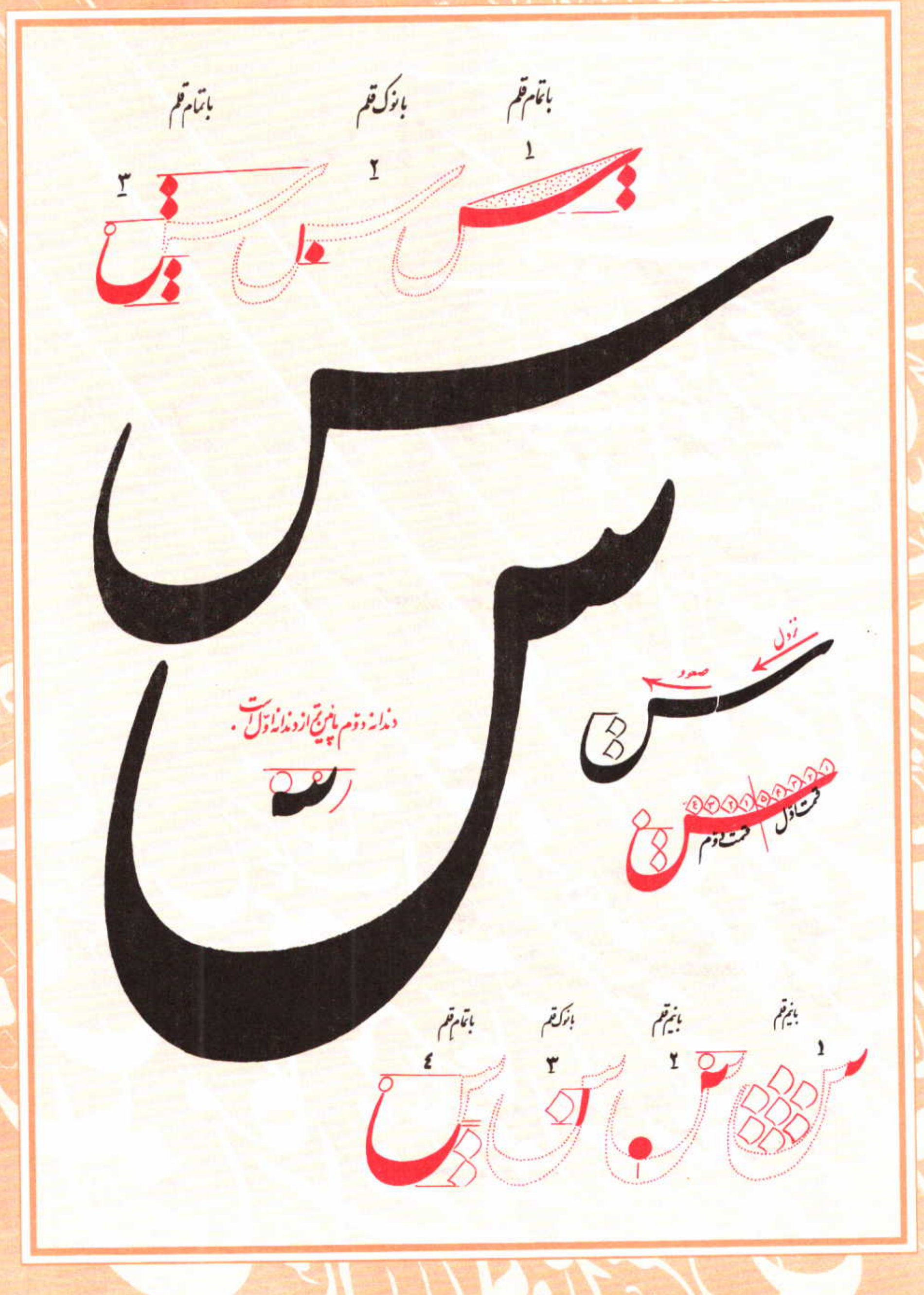
با تمام قلم نوشته میشود به اینصورت که قلم با پهلو حرکت میکند .

چر ز سحر فحر سحر سر جسر وصر بصر عمر حمر عسر صر مر فر مهر قبر هر سمر سر

شکل سوّم : « راه خنجری »

با حرکت قلم به پهلو یا نیم قلم انجام میشود .

هر مر مبر سر فر حر عر

باتمام قلم
بانوک قلم
باتمام قلم
۱
۲
۳
نزول
صعود
دندانه دوم پایین‌تر از دندانه اول است.
قسمت اول
قسمت دوم
بانیم قلم
بانیم قلم
بانوک قلم
باتمام قلم
۱
۲
۳
۴

دندانه‌های س ش

دندانهٔ اوّل :

شکل اوّل : «دندانهٔ شانه‌ای» با نیم قلم

شکل دوّم : (با نیم قلم)

دندانهٔ دوّم :

شکل اوّل : «دندانهٔ شانه‌ای» با نیم قلم

شکل دوّم : با نیم قلم

شکل سوّم : دندانه موجی (شبیه موج دریاست)

سه سه سه سه سس قس سست سس سسم سسو سر

دندانه سوّم :

شکل اوّل : (با تمام قلم نوشته میشود)

سر سر مسر حسر قسر عسر

شکل دوّم : (دندانه شانه‌ای) «بانیم قلم»

سعد سعی سعو سعه سعه سعی سو سعه سف عش حسن

شکل سوّم : (دندانه شاخص یا دندانه گرد)

با ¾ تا تمام قلم نوشته میشود.

نشست گشت نشسته شش نشستگاه سی شش شم

شکل چهارم : بانیم قلم
لسا سا سه سما سح سد لمسعم

شکل پنجم : (بانیم قلم)
سا ست سد لست سو ست سک ستا سل سلا ستة

شکل ششم : (بانیم قلم)
لسی سه سی کی سی سه سم حسی سم س سه

شکل هفتم : (بانیم قلم)
کس مس مس س

شکل هشتم : بانیم قلم
سحه سهد فسحی سهی سحا مسهد سمو حسمی سمر سهد حسمه سهد سم سهر سه سهی سهد مسمی سحد مسح سهر مسمی فسم سح

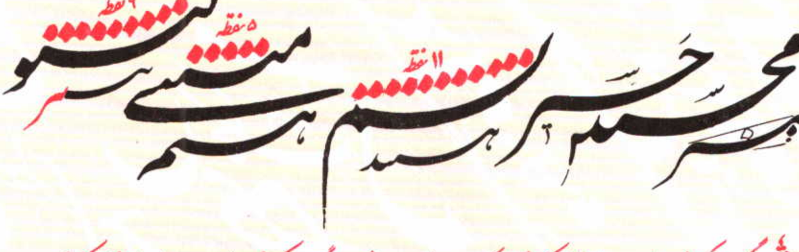
سٌ متّصل، در اوّل کلمه :

کاملاً همانند کشیدهٔ سٓ جداست با همان خصوصیات .

سٌ متّصل، در وَسط کلمه :

از نظر طول بین ۵ تا ۱۱ نقطه میتواند باشد .

اگر بعد از کشیدهٔ دندانه باشد انتهای کشیده یک دندانه محسوب میشود و لهذا اگر بعد از کشیده حرفِ سٌ باشد انتهای کشیده، دندانهٔ اوّل سٌ محسوب میشود .

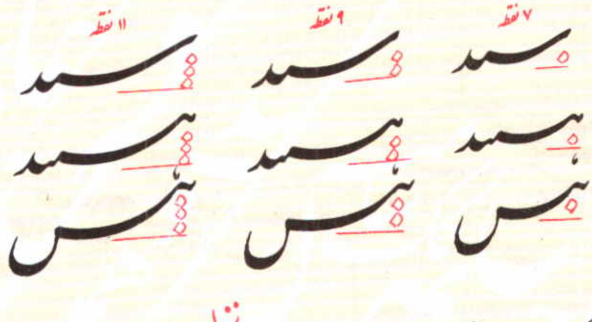

سـ ش متّصل در آخر کلمه :

دایره آن مانند دایره سـ جدا است و کشیده آن همانند کشیده متصل وسط کلمه است .

ارتفاع کشیده (در اول و وسط و آخر کلمه) تابع طول آن است بدینصورت که هر چه طول کشیده بیشتر باشد ارتفاع آن نیز بیشتر میشود .

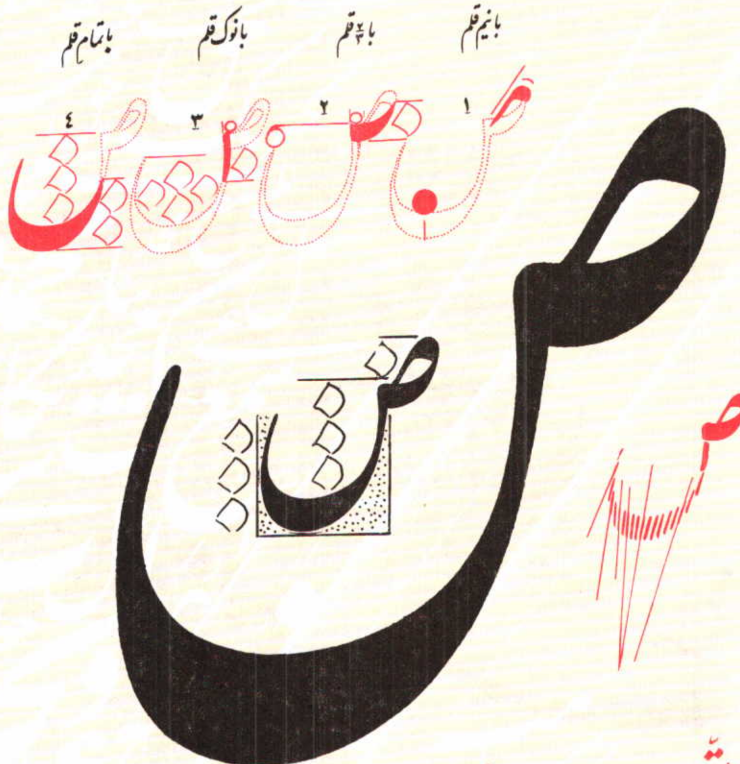
کشیده ها دارای دو بخش صعود و نزول هستند که باید با هم متناسب بوده و جوابگوی هم باشند .

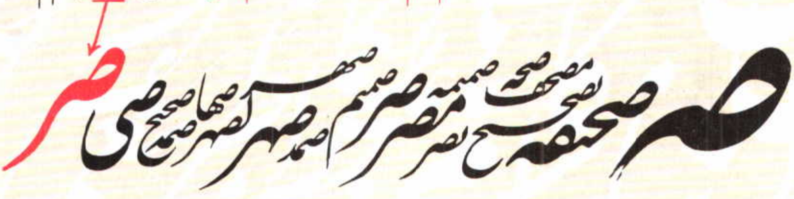
« دقت کنید » ← طریقه قلمگذاری و چرخش قلم در کشیده ها خیلی مهم است .

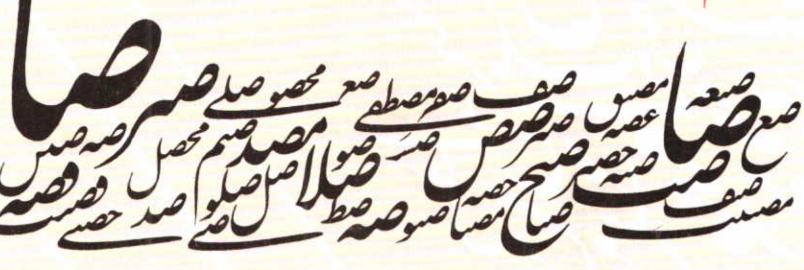

ص متّصل در اوّل و وسط کلمه :

شکل اوّل : ۱ بانیم قلم ۲ با ۲/۳ قلم نوشته میشود ، مگر قبل از « ر » که با تمام قلم است .

شکل دوم : بانیم قلم با ۳/۴ قلم

حرکتِ دومِ این شکل قبل از کشیده ها کمی بلندتر و با ۱/۲ قلم نوشته میشود .

ص متّصل در آخر کلمه :

کاملاً همانند ص جداست .

با نیم قلم — با نیم و نوک قلم یا حرکتِ تمام قلم به پهلو — با تمام قلم

ط متّصل، در اوّل و وسط کلمه :

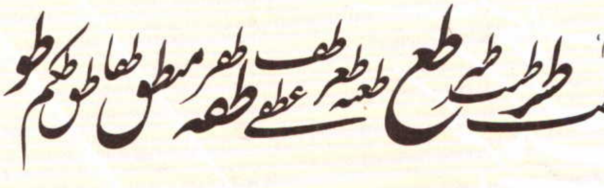

حرکتِ اوّل و سوم همیشه به یک شکل است
امّا حرکتِ دوم بلحاظ اتّصال به حرف بعد اشکال مختلفی دارد .

شکلِ اوّل : ط (با تمام قلم) حطا طا مطر طد طک طکم مطلب طلا طا

شکلِ دوم : ط (با نیم قلم) طب حطب قطب مطب

شکل سوم : (با ۱/۳ قلم)

شکل چهارم : باتمام قلم

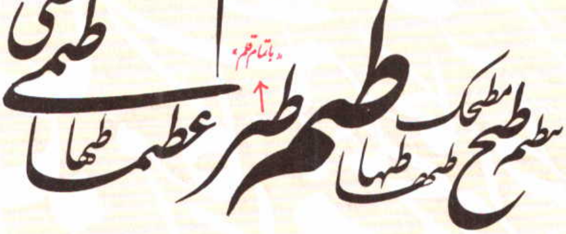
شکل پنجم : (با ۱/۲ قلم)

شکل ششم : با ۱/۲ قلم

شکل هفتم : با ۱/۲ قلم

شکل هشتم : با ۳ قلم — قبل از نَ با دور کمتری نوشته میشود .

و قبل از کشیده کمی بلندتر و گودتر نوشته میشود .

طن

طسعـ حصـ

طما طس صا حط طسو طس طمع طما مطو طسق طط طمعی طسم طعی

شکل نهم : (با ۴ قلم)

مطهر طما طهر طهو طهر طهو

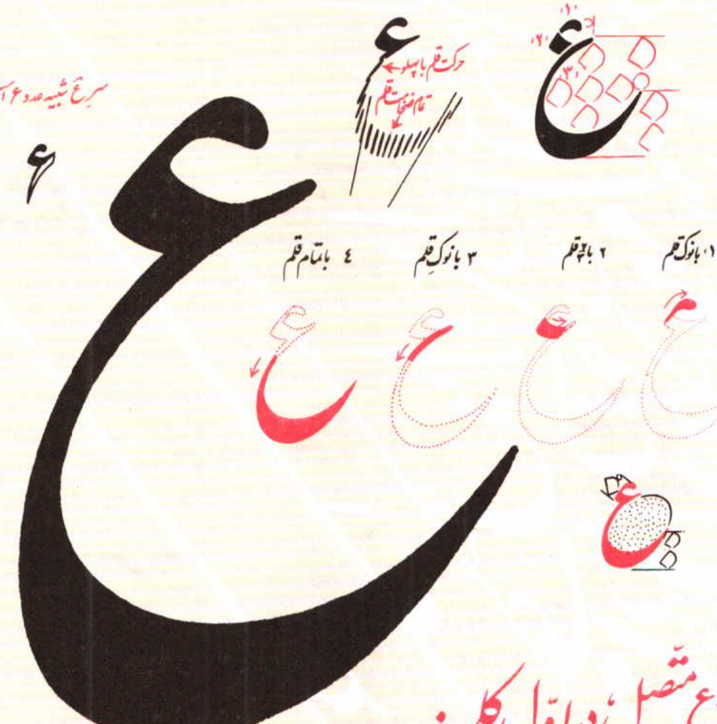
شکل دهم : با تمام قلم

عطر عطما عطسما طسر عطسما طر طعی

ظ متصل در آخر کلمه :

کاملاً همانند ط جدا است .

محط حط شط لحط خط فحط سحط

ع متصل در اول کلمه :

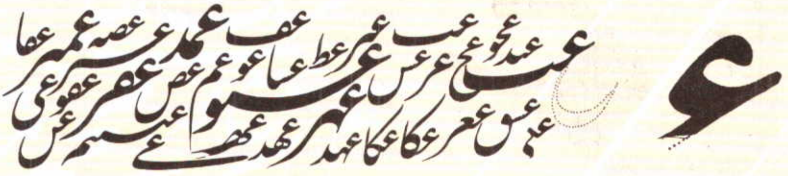
شکل اول : عـ (ع چهاری)

شکل دوم : ع (ع شِششی)

۱ با نوکِ قلم — ۲ با ½ قلم — ۳ با نوکِ قلم

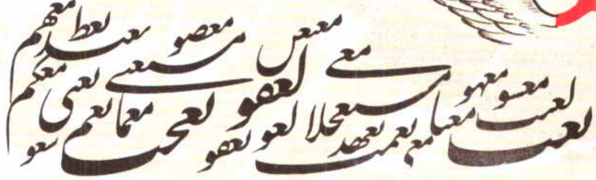

ع متّصل، در وسط کلمه :

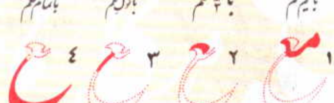
۱ با نیم قلم — ۲ با ½ قلم

ع متّصل آخر کلمه : سرآن شبیه ع وسط است و دایره اش شبیه دایره ع جدا است .

با نیم قلم — با ½ قلم — با نوکِ قلم — با تمام قلم

ف متّصل، در اوّل کلمه :

کاملاً همانند سرِ فَ جداست.

فَ و قَ در اوّل و وَسط کلمه کاملاً همانند هم هستند و فقط یک شکل دارند.

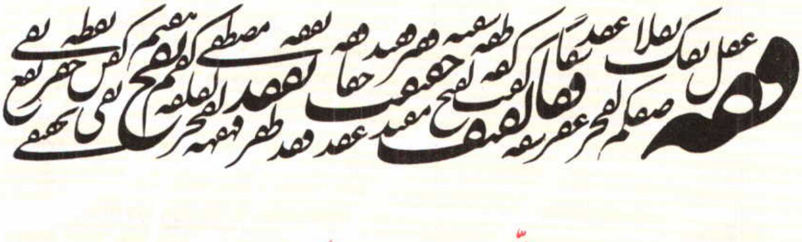

فَ متّصل، در وَسط کلمه :

ف و ق در وَسط به یک شکلند .

با نیم قلم — با ۲/۱ قلم — حرکت سوم، ف را به حرف بعد وصل میکند .

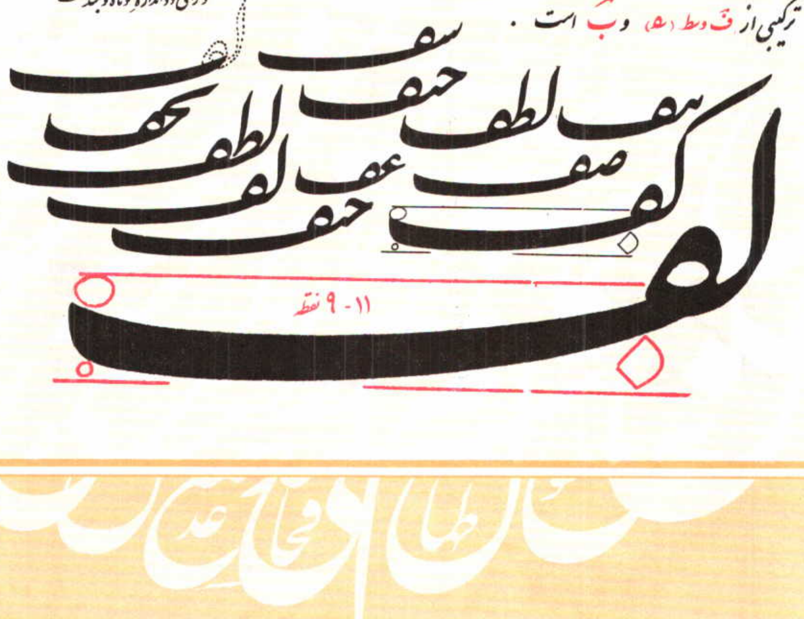

فَ متّصل در آخر کلمه :

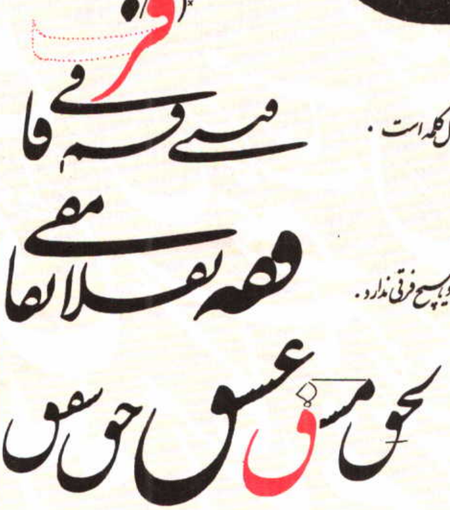
ترکیبی از ف وسط (ـفـ) و بَ است .

دارای دو اندازهٔ کوتاه و بلند است

حرکت ۱ با تمام قلم   حرکت ۲ با تمام قلم   حرکت ۳ با تمام قلم

ق متصل، در اول کلمه : کاملا شبیه ف در اول کلمه است .

ق متصل، در وسط کلمه : همانند ف در وسط کلمه میباشد و هیچ فرقی ندارد.

ق متصل، در آخر کلمه : کاملا شبیه ق جدا است .

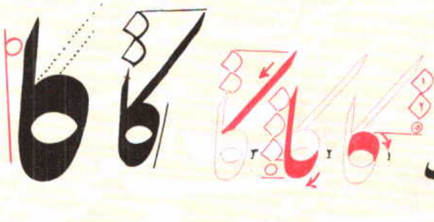

گ متّصل، در اوّل کلمه :

شکل اوّل : گ با تمام قلم

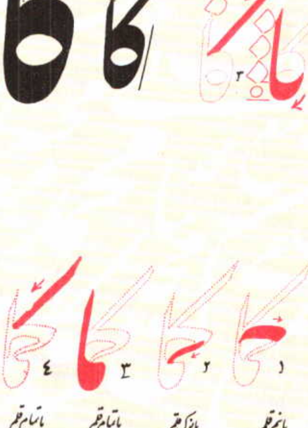

شکل دوم : کا (دگ گرد) با تمام قلم

کلک کلو کلم کلمد

شکل سوم : (دگ جیمی) با نیم قلم

کمک کمل کملس کمی کما

شکل چهارم : ا (دگ الفی) با تمام قلم

کلح کاکح لر کسا کلم کهر کی کی کلم کهر کسی کد کهف کوکف کی کسم کهد کسد کسم

شکل پنجم : (دگ دالی) با نیم قلم

کلح کاکح کت در کما کمر کلحا کلم کو کعه که کهم کهی گا کهو کس کما کد کسی کند کهم کسم

گ متّصل در وسط کلمه:

شکل اوّل: کا «گ نیم گرد» بانیم قلم ۱ — بانیم قلم ۲ — باتمام قلم ۳

حکا سگم فکا سکلی سکلک حکا بکا عکا سگا کنحکا مکا

شکل دوّم: کا «گ گرد» کاملاً همانند گ متصل به اوّل کلمه است (شکل اوّل)

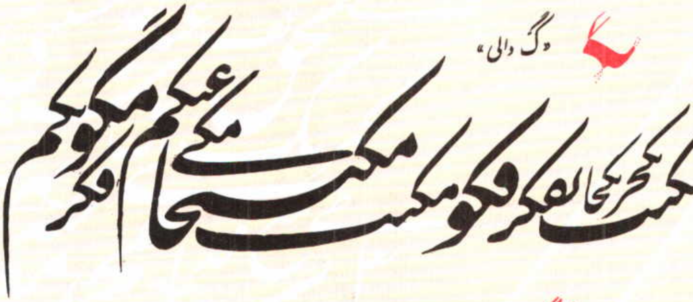
مکا سگا وکا رکا بحکا شکل هکا حکا بهمکا حنلی هکا معا حنکا سکلی صحکا

شکل سوّم: ـلـ «گ الفی» باتمام قلم ۱ ۲

بلی بلس بلصا بلکی بلف بلکع بلو بکر مکطو بلکم بلکعه حکلر بلکعه بلکر بلکسه بکسا بلکت بکلر مکت حلکم بلکه بلکه

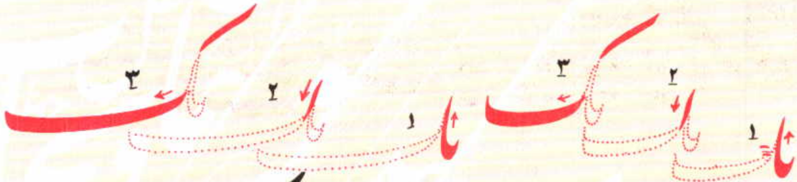
این شکل در اتّصال به کشیده کمی مایلتر است و کشیده به وسطِ آن متّصل میشود. ـلـ عکس مکس بکس سکه

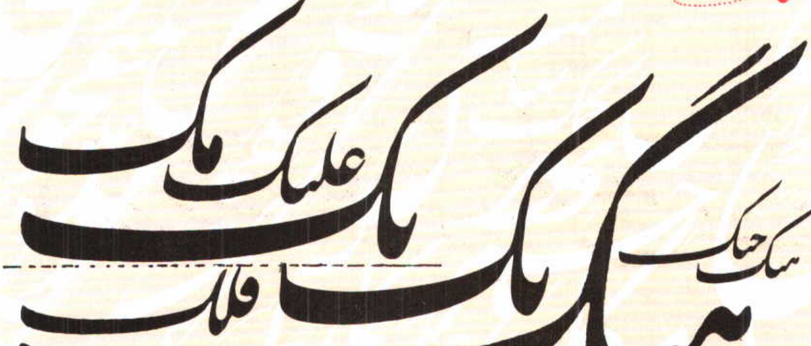
شکل چهارم «گ دالی»

گ متصل، در آخر کلمه:

دارای دو اندازه کوتاه و بلند است که کوتاهِ آن همانند ک کوتاه، ٤ تا ٥ نقطه و بلندِ آن همانند ک بلند ٩ تا ١١ نقطه طول دارد.

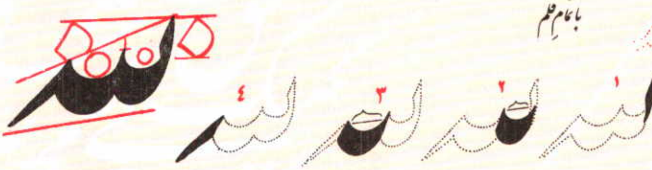

ل متّصل، در اوّل کلمه :

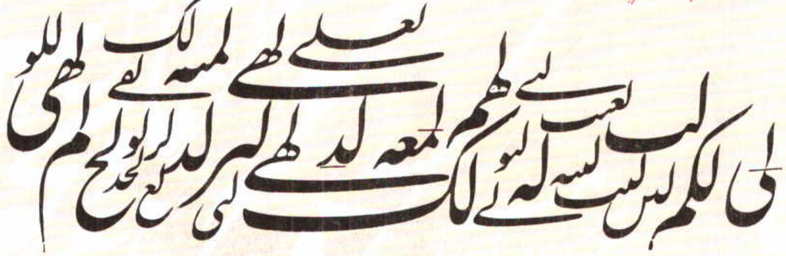
شکل دوم : ل　　با تمام قلم

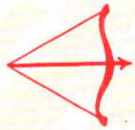
شکل سوم : ل　　با تمام قلم

شکل چهارم : ل　(ل الفی)　با تمام قلم

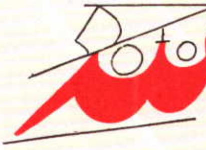

شکل پنجم : ل　(ل کمانی)　با نیم قلم

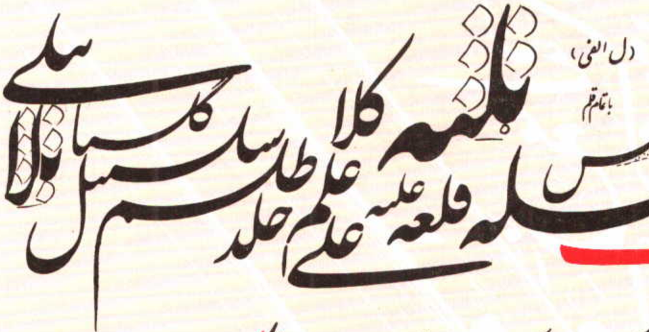

ل متصل، در وسطِ کلمه:

شکل اوّل: با تمام قلم

شکل دوّم: ل (ل الفی) با تمام قلم

این شکل در اتّصال به کشیده کمی مایلتر است و کشیده به وسطِ آن متّصل میشود ←

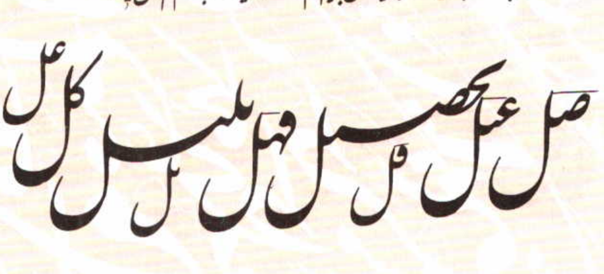

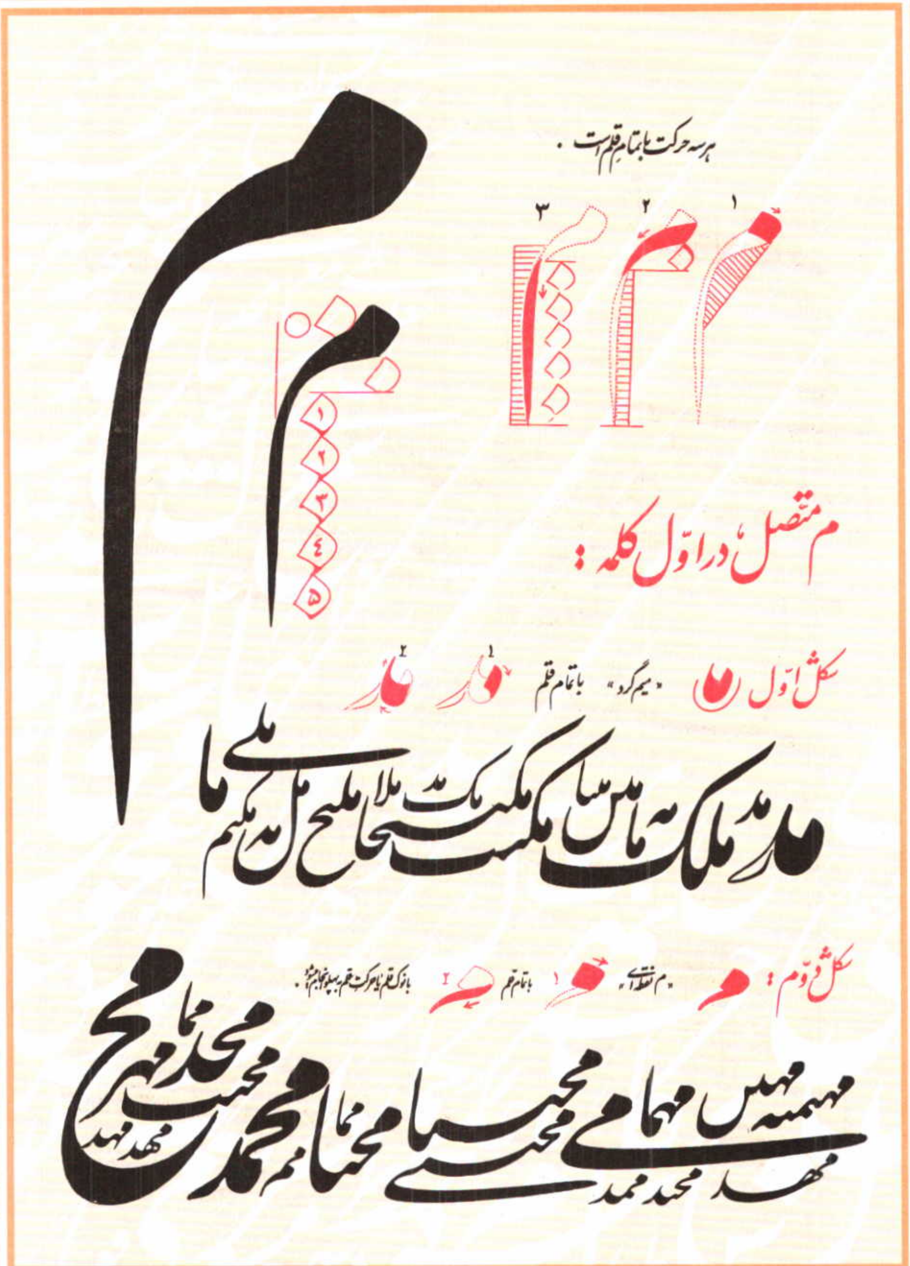
ل متّصل آخر کلمه:

کاملاً همانند ل جداست

اتّصال همه حروف به ل (آخر)، به یک شکل و با نیم قلم است جز کشیده‌ها که با تمام قلم وصل میشوند.

هر سه حرکت با تمام قلم است .
۱ ۲ ۳
م متصل، در اوّل کلمه :
شکل اوّل «میم گرد» با تمام قلم
۱ ۲
مد ملک ما مس سا مکس مکت مکث مد ملا صحا ملیح مل مد مکم ما ملی
شکل دوّم : «م نقطه‌ای» با تمام قلم ۱ ۲ با نوک قلم یا حرکت قلم به پهلو انجام می‌شود .
مهمه مهس مهامی محمد محمد محسا مما محتا مما محمد محسب محمد مهر مما محمد مهد مهد مهد

شکل سوم : « م مربعی » با نیم قلم ۱ ۲ ۳

* این شکل قبل از « ر، ه » با تمام قلم و با دو حرکت نوشته میشود.

م متصل، در وسط کلمه :

شکل اول : « میم مربعی » با نیم قلم ۱ ۲ ۳

* این شکل قبل از « ر، ه » با تمام قلم و دو حرکت نوشته میشود.

شکل دوم : « میم گرد » با تمام قلم ۱ ۲

شکل سوّم : با تمامِ قلم

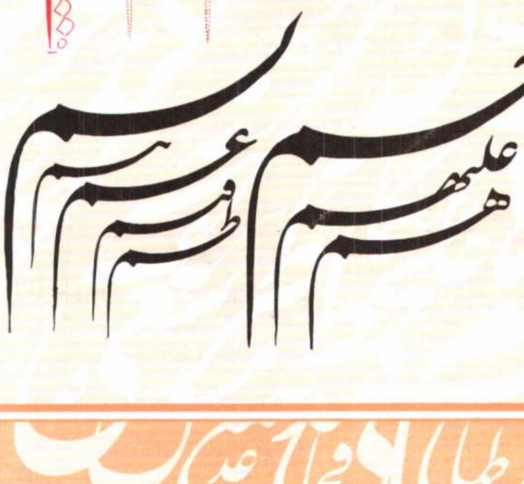

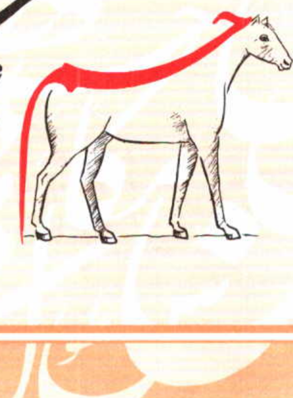
م متّصل در آخر کلمه :

شکل اوّل : م کاملاً همانند میم جداست .

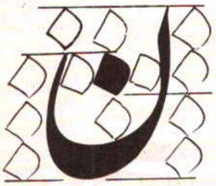

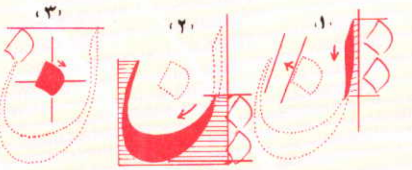
شکل دوّم : م (م دُم اسبی) با سه حرکتِ تمام قلم نوشته میشود .

با سه حرکتِ تمام قلم نوشته میشود .

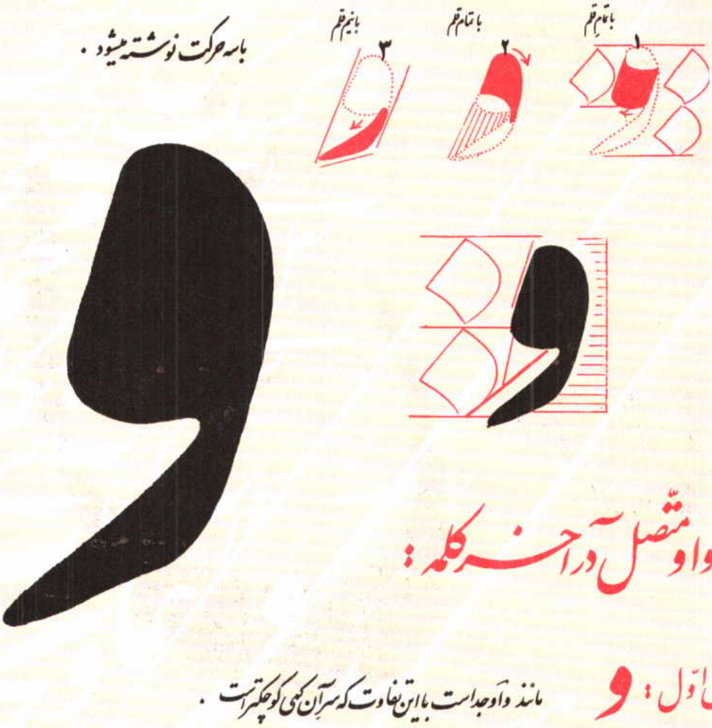

ن متّصل در آخرِ کلمه : ۱ با نوک قلم ۲ با تمام قلم

حسن محسن حسین حسن من من طن فن ۲

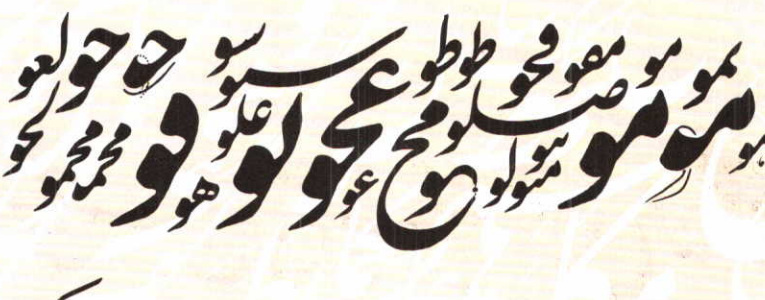
ن متّصل در اوّل و وسط کلمه : به شکل دندانه است و دارای اشکال مختلفی است که در بخش حرف ب گذشت. فنی سنا نام منم

باسه حرکت نوشته میشود .

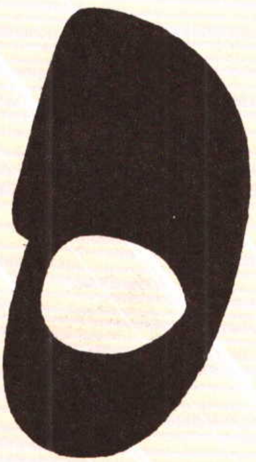
واو متصل در آخر کلمه :

شکل اول : و مانند واو جداست با این تفاوت که سرِ آن کمی کوچکتر است .

شکل دوم : ۏ خوشنویسان قدیم از این شکل استفاده میکردند و شبیه ق است . صلوه شیوه کوه

صلوة شیوه کوه

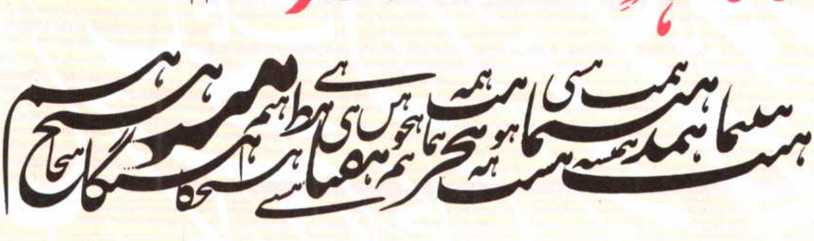

شکل کلی ه پایانی نوشته میشود.

ه متصل، در اول کلمه :

شکل اول : ه و دیگولی، ۱ ۲ با نیم قلم و دو حرکت نوشته میشود.

این شکل اگر قبل از کشیده قرار بگیرد حرکت دومش بلندتر نوشته میشود.

مقایسه کنید

شکل دوم : ه « ه ویرگولی بزرگ »

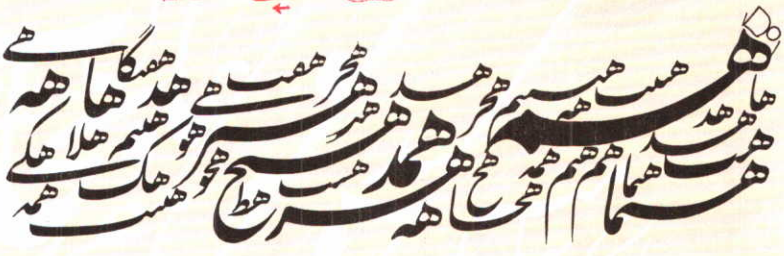
با تمام قلم و با دو حرکت نوشته میشود .

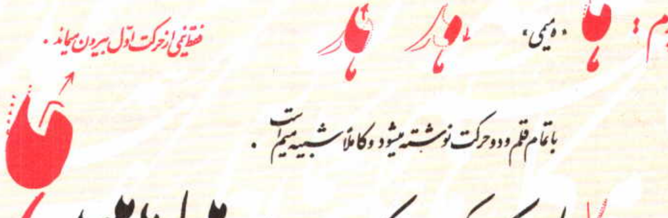
شکل سوم : ه « ه چشم گربه‌ای یا دو چشم »

شکل چهارم : ه « ه میمی »

نقطه‌ئی از حرکت اول بیرون میماند .

با تمام قلم و دو حرکت نوشته میشود و کاملا شبیه میم است .

هد ها هد هک هکی هلا هلو همت همتا هل ههد

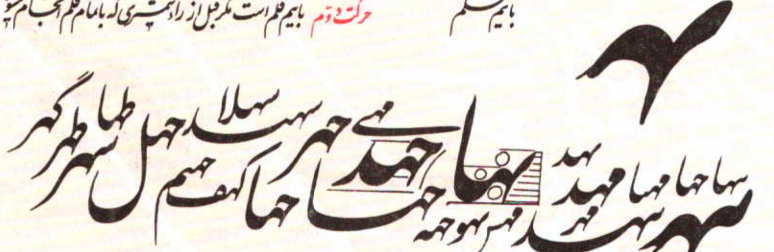
ه متّصل، در وسط کلمه :

شکل اوّل : « ه هفتی »

بانیم قلم

حرکت دوّم بانیم قلم است مگر قبل از راه‌شپری که با تمام قلم انجام شود .

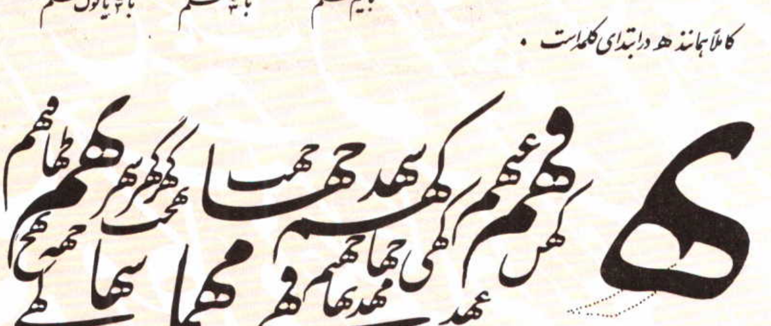

شکل دوّم : « ه چشم گربه‌ای یا دو چشم »

بانیم قلم — با ½ قلم — با ⅓ یا نوک قلم

کاملاً همانند ه در ابتدای کلمه است .

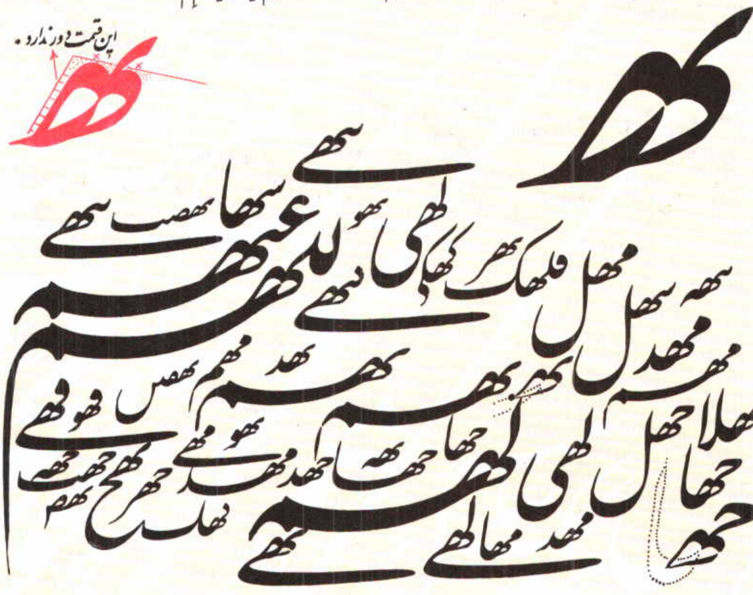

شکل سوم : ﻬ «ه دوچشم ذوصادین» دارنده دو صاد است ←

۱ با نیم قلم .　۲ با نوک قلم .　۳ با نیم قلم .　٤ با نیم، یا نوک، یا تمام قلم .

دو پارهٔ ﻬ در یک سطحِ شیب دار به موازات هم قرار میگیرند بگونه ای که با کم و زیاد شدن شیب، شکل کلّیِ ﻬ تغییر میکند .

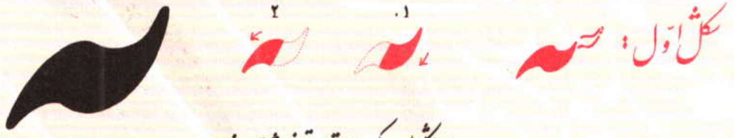

شیب زیاد

شیب کم

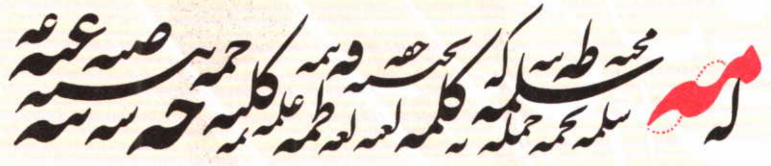
هر دو نوع مورد استفاده است .

ه متّصل در آخر کلمه :

شکل اوّل :

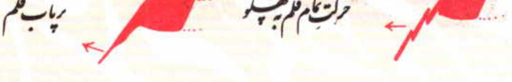

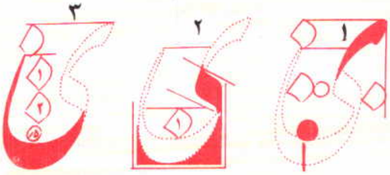
این شکل با دو حرکت و با تمام قلم نوشته میشود .

شکل دوّم : (ه پرتابی یا لاغر) این شکل با نوک قلم یا حرکت تمام قلم به پهلو بصورت لاغر و نازک انجام میشود و معمولاً با پرتاب قلم همراه است .

باسه حرکت نوشته میشود که هر سه با تمام قلم هستند .

شکل اول : (دایره ای)

شکل دوم : (معکوس)

با تمام قلم

با نیم قلم

ی متّصل در آخر کلمه :

شکل اوّل : ی «دایره‌ای» همانند ی جداست .

بی تی فی کی گی لی سی می صی حی عی هی

شکل دوّم : ـے «معکوس»

همانند ے جداست با این تفاوت که اندازه‌اش باید متناسب با اندازه حروفی باشد که به او متصل شده است .

۹ نقطه

محیے طے هے حمیے همصحیے

سحلے ہے گے نگے عے

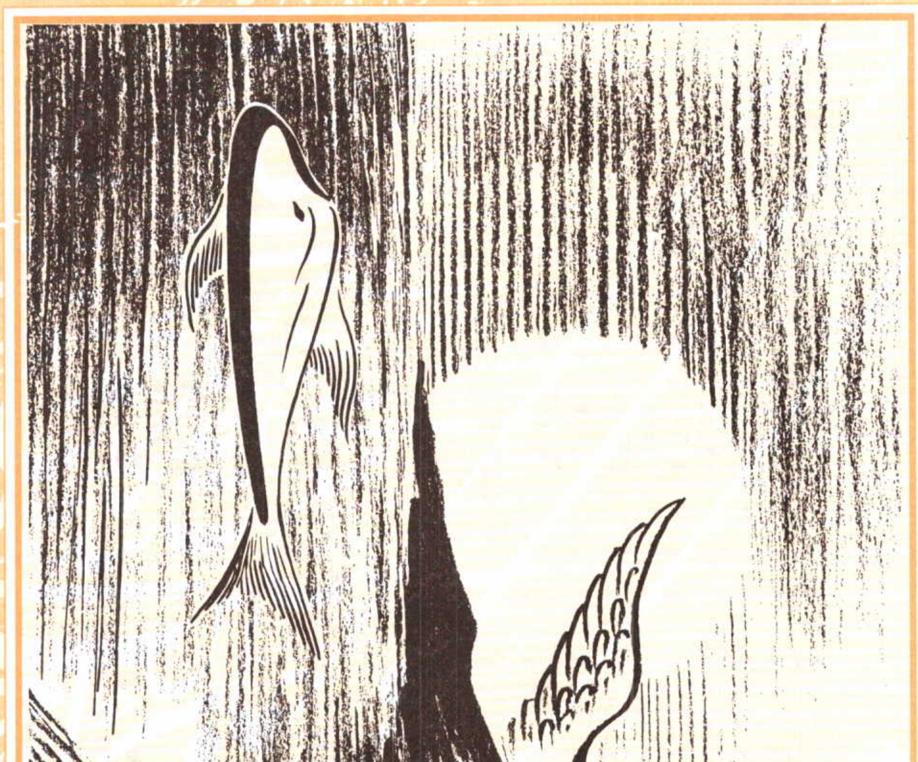
۱۳ نقطه

لے علے سکے صیحکھے

۱۵ نقطه

سے همیے

ی متّصل در اوّل و وسط کلمه : به شکل دندانه است و اشکال مختلفی دارد که در حرفِ ب گذشت . یو مینی یحیی بم

نقطه و نقطه گذاری حروف

نقطه در هر خطی شکل خاصی است اما در خط نستعلیق از مربع کامل کوچکتر است و گوشه سمت راست آن گرد است .

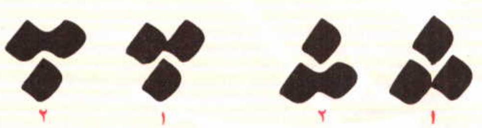
گوشه سمت راست با نوک قلم گرد میشود .

دو نقطه : به دو صورت نوشته میشود .

سه نقطه : به دو صورت نوشته میشود .

نقطه واحد اندازه گیری حروف

یکی از موارد کاربرد نقطه همانا اندازه گیری حروف است و در هر خطی حروف آنرا با نقطه همان خط اندازه میگیرند .

فاصله نقطه تا حروف و کلمات :

از آنجاکه نقطه ها جزئی از کلمه و سطر محسوب میشوند باید از نظر فاصله در حد معتدل باشند و از حدود فاصله یک نقطه نزدیکتر و از حدود فاصله دو نقطه دورتر نباشند .

ت با خ ب

نقطه های اضافی

برای پر کردن فضای خالی میتوان زیر س سه نقطه گذاشت علاوه بر اینکه گذاشتن سه نقطه زیر س کشیده آنرا از سایر کشیده ها ممتاز می کند .

با دوستان مضایقه در عمر و مال نیست .

نقش نقطه در ترکیبات .

نقطه در بعضی ترکیبات علاوه بر زیبا سازی نقش تکمیل کننده ترکیب را نیز بر عهده دارد و فضاهای خالی را شکل میدهد . به ترکیب مقابل توجه کنید .

ز گریه مردم چشمم نشسته در خون است

دقت در نقطه گذاری

معمولاً هنرجویان خوشنویسی در نقطه گذاری دقت نمی کنند در حالیکه شکل و مکان نقطه در سطر اهمیت دارد بخصوص نقطه ن که باید کاملاً در وسط باشد .

ن

چگونگی تحریر دندانه‌ها

حروفِ دندانه‌دار : س ش ص ض ب ت ث پ ن ی

اگر در یک کلمه چند دندانه در پی هم بیاید باید بگونه‌ای تحریر شوند که علاوه بر زیبائی خوانا نیز باشند مثلاً نوشتن کلمه **نبینید** بصورتِ **نبینید** علاوه بر زشتی ناخوانا نیز هست . برای رفع این مشکل دندانهٔ شاخص (گرد) (گرد) وضع شده است که در فواصلِ دندانه‌ها بکار میرود و دندانه‌ها را از هم تفکیک کرده و کلمه را خوانا و زیبا می‌کند . شبیه ممیز اعداد

دندانه گرد (شاخص)

نبینید نشستیم نبینید محسنینیم

دندانه قبل از س ش و ن بزرگ حتماً باید گرد شود .

شش نشستی شیشه کبیسه ششم جنبش چنین کمین طنین تخمین من مثمن

دندانه قبل از ب ت پ ث هم میتواند گرد باشد و هم غیر گرد .

غیب غیب جیبت جیبت تثبیت تثبیت

دو دندانه قبل از سایر حروف و قبل از کشیده‌ها نباید گرد شود.

دندانه‌ها باید یکی در میان گرد شوند و هیچگاه دو دندانهٔ گرد یا غیر گرد دنبال هم نمی‌آیند.

اگر فاصلهٔ بین دندانه‌ها یا حرفِ س ش را بکشیم نیاز ما به دندانهٔ گرد برطرف یا کم خواهد شد.

سیب محسنینیم نشستیم جنبش گیتی منبین جنینید

دندانه گرد در بعضی مواقع (بخصوص در تک دندانه‌ها) با تمام قلم نوشته میشود و در این حالت شبیه دال است.

امّا در اکثر مواقع با ۲ یا ۳ قلم نوشته میشود.

سرمشقهای نستعلیق

از آسان به مشکل

چلیپا

یک سطری دو سطری

ا ب ح د ر س س ص

ا ب ح د ر س س ص

ا ب ح د ر س س ص

ا ب ح د ر س س ص

ا ب ح د ر س س ص

ا ب ح د ر س س ص

ص ط ع ڡ ڡ ٯ ک

ص ط ع ڡ ڡ ٯ ک

ص ط ع ڡ ڡ ٯ ک

ص ط ع ڡ ڡ ٯ ک

ص ط ع ڡ ڡ ٯ ک

ص ط ع ڡ ڡ ٯ ک

ک ل م ن و ه ی ے

ک ل م ن و ه ی ے

ک ل م ن و ه ی ے

ک ل م ن و ه ی ے

ک ل م ن و ه ی ے

ک ل م ن و ه ی ے

بنام خداوند جان آفرین

بنام خداوند جان آفرین

بنام خداوند جان آفرین

بنام خداوند جان آفرین

بنام خداوند جان آفرین

بنام خداوند جان آفرین

مایه دولت ابد ادب است

مایه دولت ابد ادب است

مایه دولت ابد ادب است

مایه دولت ابد ادب است

مایه دولت ابد ادب است

مایه دولت ابد ادب است

حکیم سخن در زبان آفرین

حکیم سخن در زبان آفرین

حکیم سخن در زبان آفرین

حکیم سخن در زبان آفرین

حکیم سخن در زبان آفرین

حکیم سخن در زبان آفرین

ز خاک آفریدت خداوند پاک

ز خاک آفریدت خداوند پاک

ز خاک آفریدت خداوند پاک

ز خاک آفریدت خداوند پاک

ز خاک آفریدت خداوند پاک

ز خاک آفریدت خداوند پاک

خداوند بخشنده دستگیر

خداوند بخشنده دستگیر

خداوند بخشنده دستگیر

خداوند بخشنده دستگیر

خداوند بخشنده دستگیر

خداوند بخشنده دستگیر

جور استاد به ز مهر پدر

جور استاد به ز مهر پدر

جور استاد به ز مهر پدر

جور استاد به ز مهر پدر

جور استاد به ز مهر پدر

جور استاد به ز مهر پدر

خردمند مردم هنرپرورند

خردمند مردم هنرپرورند

خردمند مردم هنرپرورند

خوشا زینت باغ در نوبهار

خوشا زینت باغ در نوبهار

خوشا زینت باغ در نوبهار

از خدا جوییم توفیق ادب

از خدا جوییم توفیق ادب

از خدا جوییم توفیق ادب

دل اندر سرای سپنجی مبند

دل اندر سرای سپنجی مبند

دل اندر سرای سپنجی مبند

الهی عاقبت محمود گردان

الهی عاقبت محمود گردان

الهی عاقبت محمود گردان

تکیه بر دوستی دهر مکن

تکیه بر دوستی دهر مکن

تکیه بر دوستی دهر مکن

زآفتاب مهر او تابنده‌ام

زآفتاب مهر او تابنده‌ام

زآفتاب مهر او تابنده‌ام

در محیط عشق او مستغرقم

در محیط عشق او مستغرقم

در محیط عشق او مستغرقم

کسی استاد شد کو داشت استاد

کسی استاد شد کو داشت استاد

کسی استاد شد کو داشت استاد

جواهر به گنجینه داران سپار

جواهر به گنجینه داران سپار

جواهر به گنجینه داران سپار

دل اندر جهان آفرین بند و بس

دل اندر جهان آفرین بند و بس

دل اندر جهان آفرین بند و بس

ای مرغ سحر عشق ز پروانه بیاموز

ای مرغ سحر عشق ز پروانه بیاموز

ای مرغ سحر عشق ز پروانه بیاموز

از کف مده به غفلت عمر گرانبها را

از کف مده به غفلت عمر گرانبها را

از کف مده به غفلت عمر گرانبها را

ا با صالح بباسیب شب اپسر کن

ا با صالح بباسیب شب اپسر کن

ا با صالح بباسیب شب اپسر کن

با کمال احتیاج از خلق استغنا خوش است

با کمال احتیاج از خلق استغنا خوش است

با کمال احتیاج از خلق استغنا خوش است

دعای صبح و آه شب کلید گنج مقصود است

دعای صبح و آه شب کلید گنج مقصود است

دعای صبح و آه شب کلید گنج مقصود است

صباح الخیر زد بلبل کجایی ساقیا برخیز

صباح الخیر زد بلبل کجایی ساقیا برخیز

صباح الخیر زد بلبل کجایی ساقیا برخیز

دو بند زلف تو زنجیر ستمگارانند

دو بند زلف تو زنجیر ستمگارانند

دو بند زلف تو زنجیر ستمگارانند

تواضع سر رفعت افرازدت
تکبّر به خاک اندر اندازدت

تواضع سر رفعت افرازدت
تکبّر به خاک اندر اندازدت

تواضع سر رفعت افرازدت
تکبّر به خاک اندر اندازدت

من نخال لبت ای دوست گرفتار شدم
چشم بیمار تو را دیدم و بیمار شدم

من نخال لبت ای دوست گرفتار شدم
چشم بیمار تو را دیدم و بیمار شدم

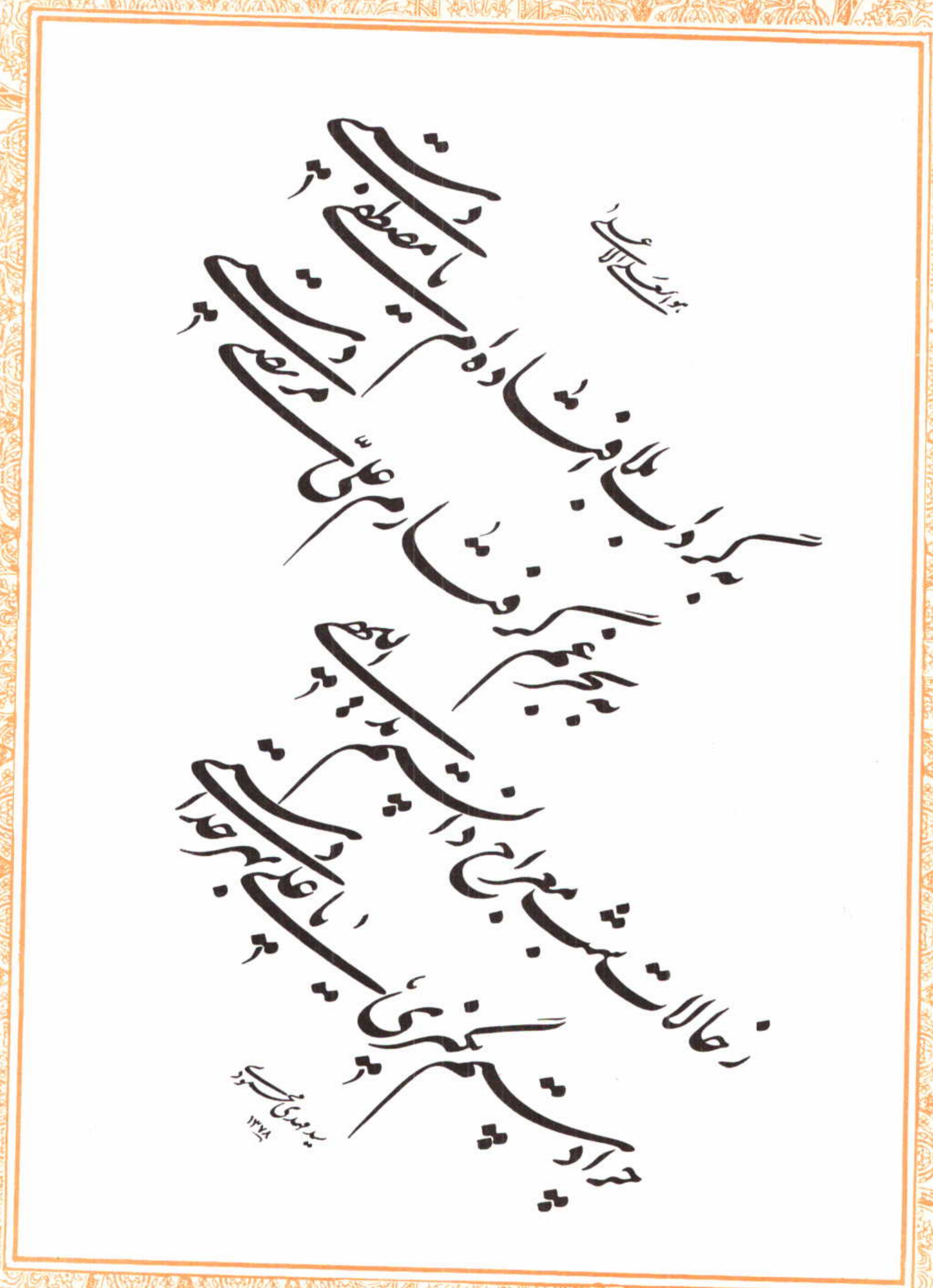
من نخال لبت ای دوست گرفتار شدم
چشم بیمار تو را دیدم و بیمار شدم

هوالمحبوب

همه عمر برندارم سر از این خمار مستی
که هنوز من نبودم که تو در دلم نشستی

تو نه مثل آفتابی که حضور و غیبت افتد
دگران روند و آیند و تو همچنان که هستی

سید مهدی محمودی

ای مرهم دلشکستگی‌ها
بگشا گرهی ز زلف و بنگر
در کار نشاط بستگی‌ها ۱
سید مهدی محمودی

بسم الله الرحمن الرحیم

رب اجعلنی مقیم الصلوة و من ذریتی

نماز

تا یکی در محضر حق بی حضور
تا یکی خاموش از دریای نور
تا یکی اندر نماز و بی نیاز
تا یکی غرق نیاز و بی نماز

۱۳۷۸

تا یکی اندر نماز و بی نیاز
تا یکی غرق نیاز و بی نماز

تا یکی در محضر حق بی حضور
تا یکی خاموش از دریای نور